

2. Розглядаються довготривалі тенденції і проблеми, які будуть найбільше впливати у перспективі на економічне зростання, економічний потенціал країни (що характеризує можливість національної економіки виробляти матеріальні блага, надавати послуги, задовольняти економічні потреби суспільства), на його складові частини – природно-ресурсний, виробничий, трудовий та науково-технічний потенціали.

Висновки

Розроблені методичні підходи комплексно представляють середньостроковий компонент системи стратегічного планування, яка формується в Україні, і дає методичні засади для розробки стратегічних документів нового рівня за ресурсною обґрунтованістю, критеріями ефективності, індикаторами наближення до запланованих цілей, регулярним моніторингом результатів.

Література

1. Беседін В.Ф. Методологічні основи державного регулювання розвитку економіки // Економіка України: проблеми економічного розвитку. Колективна монографія. – К.: НДЕІ. – 2007. – С. 448.
2. Беседін В.Ф. Методи і моделі прогнозування показників розвитку економіки // Економіка України: стратегічне планування [колективна монографія; за ред. В.Ф. Беседіна, А.С. Музиченка]. – К.: НДЕІ, 2008. – С. 31–42.
3. Циганюк А.В. Загальні тенденції в економіці України та визначення пріоритетів розвитку / А.В. Циганюк // Економіка України: соціальні аспекти інноваційної моделі розвитку [колективна монографія; за ред. В.Ф. Беседіна, А.С. Музиченка]. – К.: НДЕІ. – 2008. – С. 62–67.
4. Щукін Б.М. Стратегія зміни економічної політики / Економіка України: інноваційна стратегія українських реформ / Від. ред. В.Ф. Беседін, А.С. Музиченко. – К.: НДЕІ. – 2010. – 523 с.

О.Г. ПЕНЬКОВА,
к.е.н., доцент, НДЕІ

Методологія прогнозування основних макроекономічних показників на довгостроковий період

У статті обґрунтовано методологію прогнозування основних макроекономічних показників на довгостроковий період. Запропоновано та охарактеризовано етапи алгоритму прогнозування основних макроекономічних показників.

В статье обоснована методология прогнозирования основных макроэкономических показателей на долгосрочный период. Предложены и охарактеризованы этапы алгоритма прогнозирования основных макроэкономических показателей.

The article the methodology of forecasting major macroeconomic indicators in the longer term. Proposed and the stages of the forecasting algorithm of main macroeconomic indicators.

Постановка проблеми. Прогнозування показників розвитку економіки обумовлюється потребою держави у визначенні шляхів розвитку суспільства на поточний період та перспективу і обґрунтуванні потреби в економічних ресурсах, що забезпечують їх досягнення, для виявлення найбільш ймовірних та економічно ефективних варіантів середньо- і довгострокових планів, обґрунтування основних напрямів економічної і соціальної політики, передбачення наслідків прийнятих рішень та розроблення конкретних заходів для досягнення встановлених цілей і пріоритетів.

Головною відмінністю довгострокового прогнозування від коротко- і середньострокового є та обставина, що кореля-

ційні і економіко-математичні моделі у багатьох випадках не дають необхідної точності при їх використанні на довгострокову перспективу. Якщо ці моделі дають прийнятні результати на короткострокову перспективу, а економіко-математичні за наявності стійкої динаміки і на середньостроковий період, то при їх використанні на довгостроковий період результати прогнозування, як правило, бувають невтішними.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. На недосконалої існуючої системи прогнозування і неточності середньо- і довгострокових прогнозів макроекономічних показників неодноразово наголошували вітчизняні науковці. Така ситуація, на думку Ю.С. Архангельського, обумовлена тим, що існуючі методи прогнозування спираються лише на звітну інформація та експертні оцінки [1, с. 120]. Зокрема, автор зазначає, що похибка аналізованих ним прогнозів Кабінету Міністрів України динаміки ВВП становила в 1991–1994 роках від 12 до 18 відсоткових пунктів, в 1995–2006 роках від 0,1 до 9 відсотків, в 2007–2009 роках вона не перевищувала 6%.

Але, як справедливо зазначає Б.Я. Панасюк, багаторічний вітчизняний досвід підтвердив можливість і необхідність повернення до планування і прогнозування соціально-економічного розвитку країни на оновленій методологічній і методичній основі [2, с. 71]. Така основа закладена в працях В.Ф. Беседіна [3], Б.М. Щукіна [4], В.М. Богомазової [5], Н.І. Соловйової [6] та багатьох інших вітчизняних науковців.

Метою статті є обґрунтування методології прогнозування основних макроекономічних показників на довгостроковий період.

Виклад основного матеріалу. Прогнозування показників розвитку економіки обумовлюється потребою держави у визначенні шляхів розвитку суспільства на поточний період і перспективу та в обґрунтуванні потреби економічних ресурсів, що забезпечують їх досягнення. Воно необхідно для виявлення найбільш ймовірних та економічно ефективних варіантів середньо- і довгострокових планів, обґрунтування основних напрямів економічної і соціальної політики, передбачення наслідків прийнятих рішень та розроблення конкретних заходів для досягнення встановлених цілей і пріоритетів.

У теорії і практиці прогнозування розроблений ряд методів, які постійно вдосконалюються, оскільки безупинно підвищуються вимоги до точності і обґрунтованості розрахунків величини планованих показників, до ступеня збалансованості й оптимальності, до раціональних сфер застосування конкретних методів.

Проведений аналіз свідчить, що і для довгострокової перспективи можна визначити досить широке коло методів. Але окреме використання цих методів пов'язане з великою варіативністю результатів прогнозу. Для вибору найбільш точних з них немає критеріїв. Крім того, застосування цих методів не дозволяє враховувати можливий вплив заходів економічної політики в наступних періодах.

Але проведений аналіз надає можливість для довгострокового прогнозування рекомендувати такі методи:

- метод аналогії зі світовим розвитком – для попередньої оцінки можливих результатів розвитку;
- методи факторного прогнозування – у разі визначення кількісної оцінки факторів виробництва;
- методи прогнозування часових рядів – у разі їх уточнення за рахунок визначення та оцінки і врахування зовнішніх і внутрішніх припущень;
- метод еластичності;
- метод середніх приростів;
- інші методи – за умови наступної обробки результатів мультимодельним методом без, або з урахуванням їх вагових значень.

Детальний аналіз методів і моделей показує, що для прогнозування основних макроекономічних показників із практичної точки зору і достатньої точності та ефективності розрахунків можна використовувати комбіноване моделювання, що охоплює формалізовані і неформалізовані підходи, коли формалізованими методами прогнозується варіант за тенденціями розвитку, а далі з урахуванням припущень розроблюється базовий варіант розвитку. На його основі з урахуванням оцінок ресурсного потенціалу і заходів економічної політики розроблюються альтернативні сценарії розвитку.

При цьому прогноз показників на перший період перспективи приймається за даними коротко- і середньострокового прогнозування.

На наступні періоди прогнозується базовий показник, в якості якого приймається найбільш агрегований показник, наприклад ВВП. Він прогнозується за багатьма моделями, результати яких оброблюються мультимодельним методом. У результаті отримується варіант розвитку за тенденціями.

Варіант розвитку за тенденціями не передбачає значних змін у динаміці розвитку у довгостроковій перспективі. Але у довгостроковому періоді завжди будуть зміни як у зовнішньому, так і у внутрішньому середовищі. Звідси виникає необхідність визначення і оцінки зовнішніх і внутрішніх припущень для подальшого врахування їх дії у перспективі відносно варіанту розвитку за тенденціями.

Далі передбачено розроблення базового варіанту розвитку шляхом додавання (віднімання) результатів впливу зовнішніх і внутрішніх припущень до варіанту розвитку за тенденціями.

Базовий варіант розвитку не враховує впливу заходів економічної політики. Він відображає ситуацію, коли держава не проводить значних змін у соціально-економічній політиці керівництва економікою. Але результати розвитку насамперед залежать від якості управління, від обраного шляху використання власних і залучених ресурсів, від ефективного їх використання у часі і просторі.

Тому наступним етапом прогнозування має бути етап формування і оцінки заходів економічної політики. Самих заходів може бути велика кількість, і розглянути їх слід, використовуючи проектний метод. Оцінка кожного заходу здійснюється виходячи з витрат на його реалізацію і результатів, що будуть отримані за періодами довгострокової перспективи.

Природно, що для реалізації заходів економічної політики потрібні відповідні ресурси і час. Тобто виникає оптимізаційна задача пошуку кращого варіанту використання наявних і залучених ресурсів у межах їх обмежень за періодами перспективи. Як показав радянський досвід рішення задач оптимізації розвитку економіки країни, такі великорозмірні задачі на довгострокову перспективу не забезпечують необхідну точність і можливість для виконання.

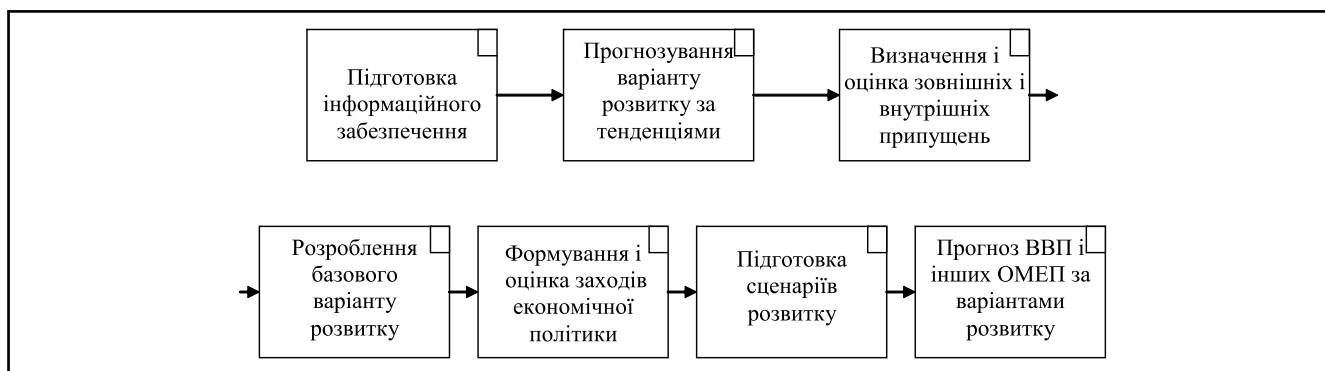
Тому дана методологія передбачає використання сценарного методу прогнозування. Його сутність у даному випадку полягає в тому, що кожний сценарій розвитку охоплює визначений набір заходів і відповідає ресурсним обмеженням за періодами перспективи. Коло заходів за сценаріями розвитку встановлюється неформальним шляхом. Обмеження за ресурсами можна прийняти за оптимістичними і песимістичними оцінками.

Інші показники за періодами перспективи прогноуються методом структурного моделювання.

Етапи пропонованої методології показані на рисунку.

Далі розглянемо етапи прогнозування більш детально.

Підготовка інформаційного забезпечення. Інформаційне забезпечення готується у вигляді динамічних (часових) рядів за показниками, що фігурують у стратегії розвитку. Для

Етапи прогнозування ОМЕП розвитку економіки

окремих моделей, наприклад оптимізаційних, формується специфічна інформація.

Інформаційне забезпечення щорічно доповнюється фактичними даними і уточнюється очікуваний стан.

Прогнозування варіанту розвитку за тенденціями. Рішення про вибір методу прогнозування залежить від багатьох факторів. Досить часто вони вимагають великої кількості ретроспективних даних. Якщо ці дані відсутні, або ж їхнє одержання пов'язане з величезними затратами, то такі методи прогнозування можуть бути відразу відкинута. Іншим релевантним фактором є часовий обрій. Одні методи більш придатні для складання короткострокових прогнозів, інші – для довгострокових.

Коло моделей, прогнози за якими мають бути включені у прогнозування мультимодальним методом, визначається експертним шляхом, виходячи з наявних до того часу прогнозів авторитетних установ і фахівців та моделей, за якими є можливість здійснити додаткові прогнози.

За результатами попереднього аналізу можна стверджувати, що для прогнозування ОМЕП доцільно використовувати щонайменше такі методи і моделі:

1) трендові моделі (лінійні і нелінійні). При цьому прогнози з низьким коефіцієнтом кореляції не повинні використовуватися у подальших розрахунках;

2) за складовими компонентами базового показника, наприклад визначення ВВП за прогнозами випуску, проміжного споживання, чистих податків на продукти і імпорту;

3) за індексами фізичного обсягу і індекса-дефлятора;

4) за видами економічної діяльності;

5) за інвестиціями;

6) за еластичністю;

7) за середніми приростами;

8) за обмеженими ресурсами;

9) за однофакторними і багатфакторними моделями тощо.

Перелічені методи прогнозування складають лише невелику частину економіко-математичного арсеналу, яким володіє економічна наука, але через свою ефективність вони найбільш часто використовуються в практичній роботі.

Прогнозування показників за різними моделями дає різні кількісні величини, визначити достовірність яких практично

неможливо. Тому пропонується здійснювати обробку отриманих результатів мультимодальним методом.

Мультимодельний метод Z розуміється як метод статистичної обробки результатів декількох прогнозів, здійснених за різними моделями шляхом визначення середньої (чи середньозваженої) величині ранжируваного (за зростанням чи зменшенням) ряду множини прогнозованих показників при очищенні їх від випадкових значень.

Оброблення економічних прогнозів за мультимодельним методом здійснюється за наступним порядком:

1. Відбір z -тих моделей для прогнозування макропоказників $z = 1, 2, \dots, k, \dots, m$.

2. Прогноз показників за z -тими моделями.

3. Побудова ранжируваного ряду з множини результатів прогнозу за m моделями на t -й період.

4. Очистка ранжируваного ряду від випадкових прогнозів (викреслення крайніх результатів ряду).

5. Визначення середньоарифметичної величини ряду, яка приймається як показник варіанту прогнозу у періоді t .

У випадку різної довіри до окремих прогнозів їм можуть надаватися відповідні ваги.

У результаті отримується варіант розвитку за тенденціями. Він є усередненим і найбільш повно враховує динаміку макропоказника. Його можна рахувати більш реальним при прогнозуванні на довгострокову перспективу.

Визначення і оцінка зовнішніх і внутрішніх припущень. У процесі прогнозування за тенденціями робиться припущення, що фактори, які діяли на протязі передпрогнозного періоду залишаються і матимуть однаковий вплив в майбутньому. У цьому полягає основний недолік моделювання часових рядів. Як відомо, в Україні ще спостерігається навіть у деяких випадках і у короткостроковому періоді зміна факторів впливу або сили їх впливу на досліджувані показники.

Таким чином, можна зробити висновок, що в перспективі, особливо у середньостроковій і довгостроковій, моделювання на основі часових рядів (за допомогою трендових функцій) можна використовувати тільки у випадку виявлення сталих закономірностей у поведінці макропоказників, зокрема для стабільно функціонуючих економік.

На даному етапі розвитку української економіки спостерігається значне коливання деяких макропоказників. Тим

більше у довгостроковій перспективі може змінюватися як сила впливу наявних факторів, так і можуть з'являтися нові фактори впливу. Для їх врахування у процесі довгострокового прогнозування слід здійснювати визначення і оцінку зовнішніх і внутрішніх припущень.

Альтернативні припущення прогнозу зумовлені циклічністю розвитку економіки (в тому числі світової) та, як наслідок, зміною кон'юнктури внутрішніх та зовнішніх ринків.

Серед зовнішніх умов у довгостроковій перспективі найбільший вплив на економіку України матимуть:

- темпи розвитку світової економіки;
- кризові явища;
- вартість та доступність фінансових ресурсів на зовнішніх ринках капіталів;
- вартість енергетичних ресурсів на зовнішніх ринках;
- цінова кон'юнктура та обсяг попиту на ринках основної продукції українського експорту.

Внутрішні фактори (за виключенням політичної стабільності та заходів економічної політики) є похідними від зовнішніх:

- політична нестабільність;
- нестабільність обмінного курсу національної валюти;
- інвестиційно-інноваційна активність підприємств;
- вартість та доступність кредитних ресурсів;
- швидкість адаптації виробників промислової та сільськогосподарської продукції до світових стандартів;
- демографічна ситуація (очікуване скорочення чисельності, «старіння» та посилення навантаження на працездатне населення).

Серед зовнішніх умов найбільший вплив мають темпи розвитку світової економіки, а решта (вартість та доступність фінансових ресурсів на зовнішніх ринках капіталів, вартість енергетичних ресурсів на зовнішніх ринках, цінова кон'юнктура та обсяг попиту на ринках основної продукції українського експорту, вартість основних продовольчих товарів тощо) значною мірою є похідними. Послаблення глобального попиту викликає зменшення цін на основні біржові товари, падіння вартості цінних паперів, скорочення частки позикових коштів на фінансових ринках тощо.

При оцінці загального впливу зовнішніх припущень доцільно передбачати визначення сили впливу за оптимістичним (коли фактори впливу діють позитивно) та песимістичним сценаріями. Загальний вплив зовнішніх припущень розраховується як їх арифметична сума.

Розроблення базового варіанту розвитку. Прогноз розвитку за тенденціями не враховує дії зовнішніх і внутрішніх припущень, що будуть впливати на розвиток економіки у перспективі. Відповідно, він не припускає значних змін у наявності і використанні факторів виробництва.

Базовий варіант розвитку економіки являє собою варіант розвитку з урахуванням зовнішніх і внутрішніх припущень. Тобто отриманий прогноз за тенденціями розвитку коригується шляхом врахування результатів впливу (+, -) зовнішніх і внутрішніх припущень.

Формування базового варіанту розвитку дає представлення про майбутній стан економіки у разі, якщо в економічній політиці не передбачаються значні, а у деяких випадках і кардинальні, зміни. Такий варіант теж має право на існування, але у довгостроковій перспективі саме життя вимагає прогресу і в економічній і у соціальній політиці. Відповідно, настають етапи формування і оцінки заходів економічної політики та врахування їх дії на результати розвитку.

Формування і оцінка заходів економічної політики. Формування і оцінка заходів економічної політики здійснюються відповідно до стратегії розвитку. Аналіз стану, перспектив розвитку економіки і можливих ризиків дозволяє пропонувати для подальшого розгляду такі заходи (групи заходів) економічної політики держави на перспективу до 2030 року:

1. Задіяння конкурентоспроможної інноваційної моделі розвитку.
2. Орієнтація на ефективне використання природних ресурсів.
3. Становлення України як транзитної держави.
4. Створення інвестиційної достатності.
5. Пріоритетний розвиток сільського господарства.
6. Стримування інфляції і цін.
7. Підвищення доходів населення.
8. Впорядкування торгівлі.
9. Реформування пенсійної системи.
10. Перехід на страхову медицину.
11. Відродження житлової іпотеки.
12. Структурна перебудова економіки.
13. Перехід на кредитну форму вищої освіти.
14. Зменшення енергетичної залежності.
15. Підвищення ефективності зовнішньоекономічної діяльності.
16. Збільшення долі зайнятого населення.
17. Самофінансування регіонів.
18. Випереджаючий розвиток сервісних галузей.
19. Додержання екологічних вимог.

Перелік заходів економічної політики встановлюється відповідно до стратегії економічного розвитку на довгострокову перспективу і уточнюється кожні п'ять років. Реалізація заходів економічної політики має здійснюватися програмним методом шляхом розроблення відповідних програм національного рівня. На момент розроблення прогнозу соціально-економічного розвитку має бути розроблена концепція програми по кожному заходу економічної політики з попереднім визначенням основних техніко-економічних показників.

По кожному заходу визначається його вплив на величину базового показника у відсоткових пунктах чи безпосередньо у вартісному виразі та потреба у додаткових працівниках, інвестиціях та в інших обмежених ресурсах.

Підготовка сценаріїв розвитку. Багатоваріантність розвитку економіки зумовлена дією набору передбачуваних у майбутньому заходів і ресурсів, що враховується шляхом сценарного прогнозування. В загальному вигляді сценаріїв

можна визначити як гіпотетичні описи можливих варіантів розвитку при різних сполученнях заздалегідь визначених ресурсів і заходів. Сценарний метод надає можливість не лише отримати загальні уявлення про можливі параметри майбутньої економічної ситуації, а й генерувати альтернативні шляхи зміни цієї ситуації в бажаному напрямку.

Кожний сценарій охоплює деяке коло заходів, серед яких можна виділити основний, найбільш вагомий. Назва сценарію відповідає основному заходу. Як приклад можна навести такі сценарії:

- європейської інтеграції;
- входження до ЄЄП;
- інноваційного розвитку;
- пріоритетності соціального розвитку;
- пріоритетності розвитку реального сектору економіки;
- прискорення оновлення основних засобів виробництва;
- структурної перебудови економіки;
- проведення енергозберігаючої політики;
- зниження податкового тягаря тощо.

Назва сценарію не означає, що інші заходи економічної політики не будуть у ньому присутні. Обмеженням тут є наявність ресурсів. Тому розроблення сценаріїв розвитку передбачає оцінку наявності ресурсного потенціалу і визначення кола заходів економічної політики, що відповідає обсягам обмежених ресурсів.

В ідеальному випадку це буде оптимальна задача такого вигляду:

$$U = U(X) \rightarrow \max \text{ ВВП при} \\ X_i A_i \leq B_i \\ X_l A_l \geq B_l$$

де $U = U(X)$ – екстремальне значення критерію оптимальності;

- X – вектор шуканих величин оптимізуємого господарства;
- A – матриця коефіцієнтів пропорційності;
- B – вектор обмежуючих умов;
- l, n – індекси кількості різного роду обмежень.

Окрім зазначеного підходу відповідність ресурсам включених до сценарію заходів можна досягнути за допомогою балансового методу, поступово додаючи до сценарію заходи у межах обсягу ресурсів.

Визначення варіантів розвитку. Кількість сценаріїв розвитку має бути досить великою, але важливо, щоб заходи, що пропонуються для реалізації, були реальними, а оцінка їх впливу обґрунтованою.

На базі ранжування і обробки сценаріїв мультимодельним методом визначаються оптимістичний і песимістичний варіанти розвитку, які разом із базовим і середньопрогресивним варіантами подаються для прийняття рішень.

Прогноз ВВП і інших ОМЕП за варіантами розвитку. Враховуючи, що ОМЕП пов'язані між собою відповідними співвідношеннями (наприклад, ВВП на стадії виробництва дорівнює різниці між випуском і проміжним споживанням з додаванням чистих податків), то окреме прогнозування мо-

же дати незбалансовані результати, додаткове балансування яких буде пов'язане з деякими втратами точності.

Досвід показує, що прогнозування таких взаємозалежних показників доцільно здійснювати за структурним методом. Його сутність полягає у попередньому прогнозуванні структури за динамікою ретроспективи, а потім за прогнозованою структурою здійснюється розподіл обсягу раніше прогнозованого агрегатного (базового) показника на його структурні складові.

Прогнозування компонентів базового показника за структурним методом здійснюється за наступним порядком:

1-й етап. Підготовка бази даних, яка складаються зі статистичної звітності Державного комітету статистики, звітних даних Державного казначейства України та даних міністерств і відомств України.

2-й етап. Розрахунок питомої ваги інших ОМЕП (структурних компонентів) по відношенню до ВВП за роками ретроспективи.

3-й етап. Прогнозування питомої ваги компонентів ВВП (базового показника) на перспективу.

Прогнозування питомої ваги компонентів базового показника на перспективу проводяться методами екстраполяції (еластичності чи ін.), однак зважаючи на те, що динаміка ОМЕП характеризується нестабільністю і неможливістю даних методів, враховувати інші, окрім часових, фактори впливу на прогнозовані показники, їхня динаміка потребує експертного корегування.

4-й етап. Розрахунок абсолютного значення компонентів базового показника. Він здійснюється виходячи з величини базового показника і питомої ваги в ньому (структури) компонентів.

5-й етап. Оцінка результатів прогнозу за формалізованими підходами або експертним шляхом. Якщо результати незадовільні чи не відповідають напрямку структурних зрушень, розробляються пропозиції щодо вдосконалення структури компонентів і розрахунки повторюються.

Основні складності при використанні структурного методу полягають у виборі методу прогнозування головного показника та у визначенні структури (частки) інших показників у перспективному періоді.

Висновки

Результатом прогнозних розробок має бути кількісна і якісна оцінка результатів розвитку вітчизняного виробництва, насамперед за рахунок державного впливу на інтереси інвесторів та товаровиробників; досягнення змін у структурі сукупного попиту; рішучих інституціональних перетворень, спрямованих на реформування відносин власності і розвиток конкурентного середовища, що поживляють виробництво.

Дієвість прогнозу як інструменту економічного управління залежить від системності всієї аналітико-прогнозоної роботи, збагачення її сучасним досвідом з економічної практики

розвинених країн, а також від створення в Україні ефективної системи прогнозування, що забезпечить можливість отримання достовірних прогнозів.

Література

1. Архангельський Ю. Про точність прогнозування розвитку економіки України на основі міжгалузевого балансу / Ю. Архангельський // Економіка України. – 2009. – №7. – С. 29–37.
2. Панасюк Б.Я. Економічне прогнозування в Україні // Б.Я. Панасюк // Вісник аграрної науки. – 2006. – №9. – С. 67–72.
3. Беседін В.Ф. Мультимодельне сценарне прогнозування макроекономічних показників розвитку економіки // Економіка України: проблеми економічного розвитку. Колективна монографія / За ред. В.Ф. Беседіна, А.С. Музиченка. – К.: НДЕІ. – 2007. – С. 34–38.
4. Щукін Б.М. Методологія прогнозування ВВП як результат та ресурс економіки // Колективна монографія. Економіка України: інвестиційно-інноваційні проблеми розвитку / За ред. В.Ф. Беседіна,

А.С. Музиченка. – К.: НДЕІ – 2006. – С. 139–154. Прогнозування і розробка програм: Метод. посіб. / В.Ф. Беседін та інші; за ред. В.Ф. Беседіна. – К.: Наук. світ. – 468 с.

5. Богомазова В.М. Передумови прогнозу розвитку економіки України у середньостроковій перспективі / В.М. Богомазова // Формування ринкових відносин в Україні. – 2008. – №4. – С. 50–57.

6. Соловйова Н.І. Системне прогнозування в економіці: ідеології минулого та майбутнього: монографія / Н.І. Соловйова. – Херсон: ХДАУ, 2009. – 140 с.

7. Чухно А. Актуальні проблеми стратегії економічного і соціального розвитку на сучасному етапі // Економіка України. – 2004. – №4. – С. 15–23.

8. Пенькова О.Г. Прогнозування розвитку економіки у складі стратегії економічного і соціального розвитку України на довгострокову перспективу // Економіка України: стратегічне планування. Колективна монографія / За ред. В.Ф. Беседіна, А.С. Музиченка. – К.: НДЕІ – 2008. – С. 60–69.

Т.В. РУДЕНКО,

аспірантка, Київський національний торговельно-економічний університет

Захист інтересів споживачів від проявів недобросовісної конкуренції

У статті розглянуто питання захисту інтересів кінцевих споживачів від проявів недобросовісної конкуренції. Проведено аналіз структури виявлених правопорушень у вигляді недобросовісної конкуренції в Україні за останні роки. Наведено приклади припинення Антимонопольним комітетом України правопорушень у вигляді недобросовісної конкуренції.

В статье рассмотрены вопросы защиты интересов конечных потребителей от проявлений недобросовестной конкуренции. Проведен анализ структуры выявленных правонарушений в виде недобросовестной конкуренции в Украине за последние годы. Приведены примеры прекращения Антимонопольным комитетом Украины правонарушений в виде недобросовестной конкуренции.

The article deals with the protection of the interests of end users from unfair competition. The analysis of the structure of the identified violations as unfair competition in Ukraine in recent years. The examples of termination Antimonopoly Committee of Ukraine violations as unfair competition.

Постановка проблеми. Конкуренція – органічний елемент функціонування ринку. Поза ринком практично неможлива здорова економічна конкуренція, а без використання й розвитку механізму конкуренції неможливі ринкова рівновага і повноцінний ринок. Однак змагальність у середовищі суб'єктів господарювання за споживчий попит на ринку може здійснюватися як добросовісно, так і такими метода-

ми суперництва, що завдають шкоди споживачам, конкурентам і суспільству загалом. У цьому разі йдеться про недобросовісну конкуренцію – явище вкрай небажане для української держави в період побудови ринкових відносин, що відповідають світовим стандартам.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Актуальним питанням щодо існування на ринках недобросовісної конкуренції та засобів протидії присвятили свої праці О. Безух, О. Бакалінська, З. Борисенко, О. Городов, О. Мельниченко, Ю. Слободчиков, В. Тікін та інші.

Метою даної статті є дослідження захисту інтересів кінцевих споживачів як важливого наслідку протидії недобросовісній конкуренції на внутрішньому ринку.

Виклад основного матеріалу. Сучасна ринкова економіка являє собою складний організм, який складається з великої кількості різноманітних виробничих, комерційних, фінансових та інформаційних структур, які взаємодіють на фоні розгалуженої системи правових норм бізнесу та об'єднаних єдиним поняттям – ринок. Конкуренція є ключовим поняттям, що виражає сутність ринкових відносин. Вона є центром всієї системи ринкового господарства.

Етимологічно термін «конкуренція» походить від латинського слова *concurrere* – зіштовхують [5, с. 19]. Конкуренція являє собою боротьбу різних суб'єктів господарювання задля досягнення цілей. Такий вид економічних відносин, як конкуренція, існує тоді, коли виробники товарів виступають як самостійні, незалежні суб'єкти. Їхня залежність пов'язана